

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Кредитний ризик банку: ідентифікація, класифікація та методи оцінки за матеріалами АТ «АКЦЕНТ – БАНК»

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС.021157.01.04.00

Виконала студентка II курсу група ФБСс-21-1 _____ Ангеліна ЦПКО
Шифр Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник канд. техн. наук, доцент _____ Ірина ФОРКУН
Науковий ступінь, звання Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер _____
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри ФБСС _____ Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

_____ 2023 р.

Хмельницький 2023

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретико-методичні засади функціонування кредитного ризику банку	7
1.1 Сутність, причини виникнення, особливості та класифікація кредитного ризику банку	7
1.2 Ідентифікація та методика оцінки кредитного ризику банку	16
2 Аналітико-практичні аспекти оцінки кредитного ризику банку та його мінімізація в контексті забезпечення безпеки банку	24
2.1 Аналітична оцінка кредитного ризику банку на макро- та мікроекономічних рівнях за матеріалами АТ «АКЦЕНТ – БАНК» в 2020-2022 роках	24
2.2 Мінімізація кредитного ризику як інструмент забезпечення безпеки банку	39
Висновки	46
Список використаних джерел	50
Додатки	54

Вступ

Банківська діяльність пов'язана з високим рівнем ризиковості та характеризується впливом на неї інших банківських ризиків, що взаємопов'язані між собою. Враховуючи те, що кредити, надані клієнтам, займають в активах банку переважну частку, а процентний дохід є основним видом доходу банку, значущість кредитного ризику є ключовим аспектом функціонування банківської установи.

Мінімізація кредитного ризику банку дозволяє не лише попередити можливі втрати від кредитної діяльності, але й не допустити виникнення проблем ліквідності та платоспроможності.

Проблемам визнання, класифікації, оцінки та мінімізації кредитних ризиків присвячено наукові праці: Бобиль В.В. [2], Бондарчук М. К. [3], Вітлінський В. В. [11], Вовчак О.Д., Гладинець Н. Ю. [6], Грудзевич У. Я. [7], Дзюблюк О. В. [8], Мороз Н. В. [14], Сукач О. М. [23] та ін.

Враховуючи численний науковий доробок, природа банківських ризиків загалом та кредитного ризику зокрема є багатогранною і потребує подальших досліджень, спрямованих на їх мінімізацію як інструмента забезпечення безпеки банку в умовах сучасних викликів і загроз.

Метою дослідження є науково-теоретичне обґрунтування існуючих підходів та розробка практичних рекомендацій щодо оцінки кредитного ризику банку та його мінімізації в контексті забезпечення безпеки банку.

Для досягнення сформульованої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити сутність, причини виникнення та підходи до класифікації кредитного ризику банку;
- здійснити ідентифікацію та узагальнити методикку оцінки кредитного ризику банку;

- провести аналітичну оцінку кредитного ризику банку на макро- та мікроекономічних рівнях за матеріалами АТ «АКЦЕНТ – БАНК» в 2020-2022 роках;

- визначити напрями мінімізація ризиків як інструмента забезпечення безпеки банку.

Об'єктом дослідження є процеси ідентифікації, оцінки та мінімізації кредитного ризику банку.

Предметом дослідження є науково-методичні та прикладні засади ідентифікації, оцінки та мінімізації кредитного ризику банку.

У кваліфікаційній роботі використано методи аналізу і синтезу, логічного узагальнення, статистичного і динамічного аналізу, графічний метод відображення інформації та комплексної оцінки.

Інформаційною базою дослідження є офіційна статистика Національного банку України, нормативно-правові акти з питань регулювання кредитних ризиків, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, монографічні дослідження, періодичні видання, офіційні інтернет-ресурси, річна фінансова звітність АТ «АКЦЕНТ – БАНК» за 2020-2022 роки.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Обсяг роботи становить 53 сторінки, містить 15 таблиць та 5 рисунків, список використаної літератури налічує 26 найменування.

1 Теоретико-методичні засади функціонування кредитного ризику банку

1.1 Сутність, причини виникнення, особливості та класифікація кредитного ризику банку

Банківська система України за умов низьких обсягів прямих іноземних інвестицій, значного рівня тіньової економіки, дефіциту державного бюджету й інших дисбалансів в економічному розвитку була і залишається одним із базових механізмів стимулювання економічного зростання. Попри це, з початком російської агресивної руйнівної війни проти України вітчизняна банківська система постала перед низкою ключових ризиків, серед яких зниження доходів відносно витрат, зростання частки непрацюючих кредитів, залежність від вже рефінансування НБУ, масова міграція людей за кордон, яка негативно вплинула як на економічну активність і обсяг операцій в Україні, так і на відтік персоналу, міграція клієнтів між банками, мобілізація тощо.

Кредитування завжди було і надалі залишається пріоритетною функцією банків. Очевидно, що зі зростанням обсягів кредитування актуалізуються і проблеми ідентифікації, оцінки та мінімізації кредитних ризиків.

В наукових працях вітчизняних та зарубіжних авторів категорія «кредитний ризик» розглядається:

- як брак впевненості (невпевненість) кредитора у позичальнику;
- «як можливість (ймовірність) несвоєчасної сплати або несплати відсотків за кредитом та/або суми кредиту, падіння прибутків або зазначення збитків внаслідок неплатоспроможності позичальника, падіння вартості банківських активів» [14];

- як порушення зобов'язань через несплату кредиту та відсотків за ним;
- як сукупність несприятливих подій;
- як втрати (збитки) за активом унаслідок дефолту боржника/контрагента.

Сучасні підходи до трактування сутності поняття «кредитний ризик» наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Сучасні підходи трактування сутності поняття «кредитний ризик»

Автори	Трактування сутності поняття «кредитний ризик»
Базельський комітет з питань банківського нагляду [4]	«Можливість того, що позичальник банку або контрагент не виконає своїх зобов'язань згідно з узгодженими умовами»
Національний банк України [15]	«Розмір очікуваних втрат (збитків) за активом унаслідок дефолту боржника/контрагента»
Бобиль В.В. [2]	«Ймовірність відхилення від запланованих (очікуваних) показників діяльності банку через здійснення активно-пасивних операцій, їх організацію, стан корпоративного управління та вплив факторів зовнішнього середовища, наслідки якого можуть бути негативними, нульовими або позитивними»
Вітлінський В.В., Пернарівський О.В., Наконечний Я.С., Великоіваненко Г.І. [11]	«Сукупність імовірних небажаних подій під час здійснення фінансових угод, суть яких полягає у тому, що контрагент банку не зможе виконати взятих на себе за угодою зобов'язань і при цьому не вда-ється скористатися наявними засобами захисту»
Дзюблюк О., Прийдун Л. [8]	«Грошове вираження наслідків порушення позичальником взятих на себе зобов'язань перед кредитором, що виявляється в неможливості внаслідок дії зовнішніх та внутрішніх чинників дотримання графіка повернення наданої на тимчасовій і платній основі вартості в належних обсягах, що спричиняє недоотримання кредитором запланованого рівня доходів від здійсненої операції»
Лобанов, А. Чугунов А. [13]	«Ризик того, що зобов'язання не будуть виконані перед банком у результаті фінансових ускладнень або небажання позичальника розрахуватися за кредитом»
Просович О. П., Процак К. В. [19]	«Імовірність неповернення позичальником отриманого кредиту та відсотків за користування позикою в результаті втрати платоспроможності чи шахрайства»
Сондерс А., Аллен Л. [25]	«Ризик, пов'язаний із кредитною діяльністю, можна визначити як брак упевненості щодо вчасного та повного повернення кредитних коштів контрагентом банку»

З позицій НБУ під кредитним ризиком розуміють «наявний чи потенційний ризик для надходжень та капіталу банків, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання» [15]. Виникнення такого виду ризику є для банку цілком нормальним, оскільки, як і в будь-якому іншому виді комерційної діяльності комерційної установи, для отримання прибутку необхідно йти на певний ризик. Важливими маркерами є масштаб та обґрунтованість ризику, що визначає доцільність його взяття.

Причини виникнення та особливості кредитного ризику банку подано на рисунку 1.1.

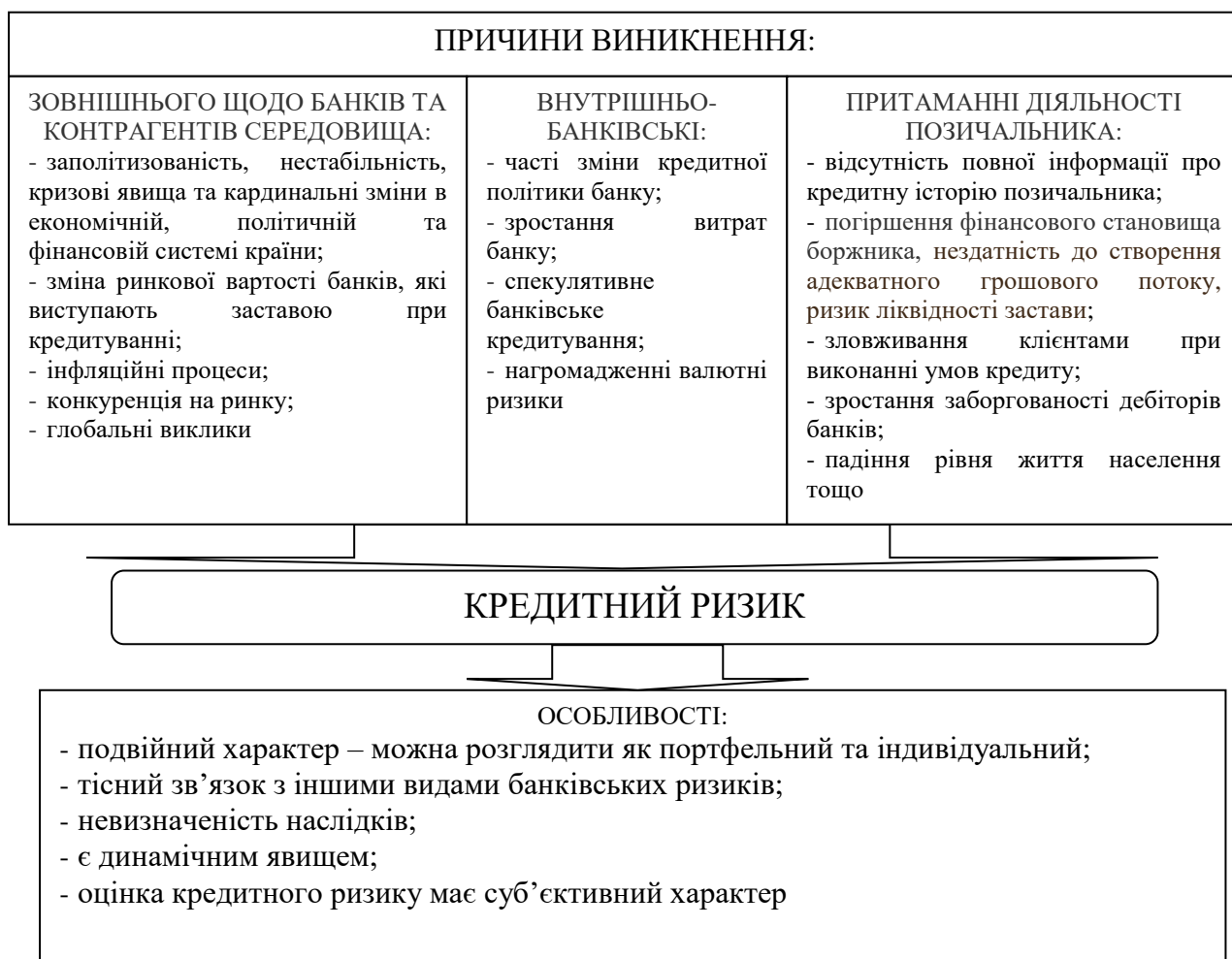

Рисунок 1.1 – Причини виникнення та особливості кредитного ризику банку

Джерело: складено за матеріалами [6, 22, 23]

Кредитний ризик передбачає ймовірність виникнення фінансового збитку банку (умовно сторона 1 договору кредитування) внаслідок того, що позичальник з певних причин не зможе виконати свої зобов'язання (умовно сторона 2 договору кредитування).

Розрізняють три групи причин кредитних ризиків банків:

- зовнішнього щодо банків та контрагентів середовища;
- внутрішньобанківські;
- притаманні діяльності позичальника.

Наведена класифікація причин кредитних ризиків не є вичерпною та єдиною, однак вона комплексно характеризує причини кредитних ризиків, охоплює повний спектр їх прояву, дозволяє згрупувати їх істотними ознаками, дає змогу різнобічно оцінювати чинники кредитних ризиків, визначати вагомість їх впливу на кінцеві результати кредитних операцій банків.

Кредитний ризик має певні особливості, які заслуговує уваги менеджменту банку в процесі управління діяльністю банку.

Згідно з рисунком 1.1, «будь-який кредитний ризик завжди має подвійний характер, тобто можна розглядати його як ризик конкретної кредитної операції і як ризик кредитного портфеля» [22].

Кредитний ризик також реагує на зміну рівня інших банківських ризиків, зокрема ризику прибутковості, валютного ризику, юридичного ризику, ризику достатності капіталу, ризику ліквідності тощо. Зокрема, інфляційний ризик має досить значний вплив на кредит, що видавався на довгостроковий період, оскільки він визначає вартість грошей у часі, а також майбутні прибутки/збитки банку. Валютний ризик має вплив тоді, коли кредит видано в іноземній валюті, зокрема через коливання курсу валют зазнає змін рівень кредитного ризику. Відсотковий ризик впливає за умови видачі кредитів із плаваючою ставкою кредитування тощо.

Ще однією досить важливою особливістю кредитного ризику є невизначеність його наслідків, а саме, відповідно до ситуації, «банк може мати як фінансові збитки, так і додаткові прибутки» [26].

Наступною особливістю кредитного ризику є те, що його рівень дуже мінливий. Це відбувається тому, що банки і їх клієнти оперують в динамічному економічному, політичному та соціальному оточенні, для яких характерна постійна зміна умов. Моніторинг кредитного ризику проводиться з метою систематичного відстеження зміни даних про його стан на рівні індивідуальних позичальників і кредитного портфеля банку загалом, а також інших показників кредитного ризику і направлений на виявлення динаміки та прогнозування розвитку кредитної діяльності банку. Він дозволяє своєчасно реагувати та коригувати негативну ситуацію і є базою для прийняття обґрунтованих рішень в контексті мінімізації кредитних ризиків. Тобто кредитний моніторинг передбачає недопущення підвищення кредитного ризику понад встановлений рівень шляхом проведення постійного контролю та оцінки рівня кредитного ризику.

Суб'єктивність характеру оцінки кредитного ризику проявляється у тому, що комерційні банки, маючи рівний рівень достовірності та повноти інформації про фінансово-господарську діяльність та фінансовий стан позичальника, мають різний рівень досвіду роботи з ризиками такого виду тощо.

Досить важливою складовою для розуміння причин виникнення кредитного ризику й застосування схем відповідного реагування є науково обґрунтована класифікація. В сучасній економічній літературі запропоновані різні підходи до класифікації кредитних ризиків, ми пропонуємо класифікацію за набором основних класифікаційних ознак (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 - Класифікація кредитних ризиків

Ознаки класифікації	Вид кредитних ризиків
За джерелами походження	Зовнішній ризик Внутрішній ризик
За рівнем прийняття рішень	Макроекономічний ризик Ризик на рівні банківської установи Ризик відповідальної особи
За сферою виникнення	Ризики позичальника Ризики страховика Ризики гаранта (поручителя) Ризики кредитного продукту Ризики зміни зовнішнього середовища банку
За причинами виникнення	Об'єктивний ризик Суб'єктивний ризик Законодавчий ризик
За рівнем прогнозованості	Прогнозований ризик Непрогнозований ризик
За ризиковою позицією	Ризик по одиничних ринкових позиціях Портфельний ризик
За групами позичальників	Фізичні особи Юридичні особи – суб'єкти господарювання Банківські установи Небанківські фінансові установи Держава
За напрямком використання кредитів	Ризик за споживчими кредитами Ризик за промисловими кредитами Ризик за інвестиційними кредитами
За доцільністю здійснення кредитних операцій	Виправданий ризик Невиправданий ризик
За розмірами втрат	Допустимий ризик Критичний ризик Катастрофічний ризик
Залежно від характеру прояву	Моральний ризик Діловий ризик Фінансовий ризик
За характером впливу	Прямий (основний) ризик Непрямий (супутній) ризик
За рівнем здійснення аналізу	Індивідуальний ризик Спільний ризик
За методами мінімізації	Уникнення ризику Зниження рівня ризику Передача (страхування) ризику Взаємозалік ризику Прийняття (поглинання ризику)
За ймовірністю реалізації	Реалізований ризик Потенційний ризик
За методом подолання	Індивідуальні Спільні
За типами аналізу	Кількісні Якісні

Джерело: складено за матеріалами [5, 14, 19]

Залежно від джерела походження види кредитного ризику поділяються на зовнішні ризики та внутрішні ризики. Вони одночасно визначають рівень прийняття рішень за ними, а саме: «зовнішні ризики, що виникають на макрорівні (економічний, політичний, нормативно-правовий, непередбачуваний) та мезорівні (фінансовий, ризик відповідальності, ризик забезпечення), а також внутрішні ризики, що виникають на мікрорівні (управлінські ризики)» [14].

За сферою виникнення кредитний ризик ділиться на ризики позичальника (пов'язаний з необ'єктивно визначеною їх кредитоспроможністю); ризики страховика (пов'язаний з можливістю втрати основних сум кредитів, які непокриті страховими резервами; ризики гаранта (поручителя) (виникнення фінансових проблем у його діяльності; ризики кредитного продукту (кредитний ризик при автокредитуванні, ризик за операціями з кредитними картками, іпотечний кредитний ризик, кредитний ризик за операціями овердрафт тощо); ризики зміни зовнішнього середовища банку («уся сукупність зовнішніх ризиків системи банківських ризиків, що обумовлено об'єктивним проявом випадковості як форми необхідності, не з причин, що не залежать від діяльності персоналу кредитного підрозділу банку» [4]).

За причинами виникнення кредитні ризики поділяються на об'єктивні (спричинені невизначеністю, притаманною банківській діяльності), суб'єктивні (залежні від особливостей прийняття рішень зацікавленими особами в умовах цієї невизначеності), законодавчі (пов'язані з недосконалістю законодавчої бази).

За рівнем прогнозованості кредитні ризики поділяються на прогнозовані та непрогнозовані. Прогнозовані фінансові ризики є наслідком циклічного розвитку економіки, передбаченого розвитку конкуренції, зміни кон'юнктури фінансового ринку тощо. Непрогнозовані – це ті ризики, про які нічого не відомо і тому їх вплив і розмір неможливо оцінити.

За ризиковою позицією кредитні ризики поділяються на ризики по одиничних ринкових позиціях та портфельні ризики (комплексна оцінка за балансовою вартістю всіх кредитів банку, зокрема прострочених, пролонгованих і сумнівних).

Групи позичальників банківських кредитів поділяються на: юридичних осіб – суб'єктів господарювання, фізичних осіб, банківські установи, небанківські фінансові установи та державу.

За напрямком використання кредитів виділяють ризики за споживчими кредитами, за промисловими кредитами, за інвестиційними кредитами тощо, які пов'язані з неповерненням кредитів.

За доцільністю здійснення кредитних операцій ризики поділяються на виправдані та не виправдані. Для розмежування виправданого і не виправданого ризику необхідно врахувати, що межа між ними в різних секторах економіки різна. Виправданим є ті ризики, вжиті заходи щодо яких дали можливість уникнути значної шкоди, а не виправдані ризики пов'язані з понесенням великих втрат.

За розмірами втрат кредитні ризики поділяються на допустимі ризики (коли фінансові втрати за фінансовими інструментами знаходяться в межах очікуваного поточного доходу в формі виплат процентів або дивідендів), критичні ризики (коли фінансові втрати за фінансовим інструментом обчислюються величиною втрат або не виплаченого поточного доходу, або поточним зниженням курсової вартості (реальної ринкової вартості), катастрофічні ризики (коли фінансові втрати за фінансовим інструментом обчислюються розміром втрати як очікуваного доходу, так і всього інвестованого капіталу).

Залежно від характеру прояву кредитні ризики поділяються на моральні ризики, ділові ризики, фінансові ризики. Фінансові кредитні ризики пов'язані з фінансовими втратами, втратою вигоди чи скорочення фінансового доходу.

За характером впливу фінансові ризики поділяються на прямі (основні) та непрямі (супутні). Прямі ризики виникають під час проведення кредитних операцій, пов'язані з кредитною політикою банку. Непрямі - пов'язані з людським фактором, форс мажорними обставинами тощо.

За рівнем здійснення аналізу кредитний ризик поділяється на індивідуальний та спільний. Індивідуальний кредитний ризик «відображає міру (ступінь) того, що позичальник може не виконати своїх зобов'язань перед банком відповідно до умов кредитного договору, і при цьому банку не вдасться своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням за кредитом для покриття збитків від кредитної операції. Індивідуальний кредитний ризик поєднує кредитний ризик стосовно позичальника і кредитний ризик щодо забезпечення за кредитом» [4]. Спільний кредитний ризик є сукупністю ризиків за всіма кредитними операціями та зобов'язаннями у розрізі бізнесу, в розрізі споріднених та системних клієнтів, в розрізі клієнтів, галузей, регіонів тощо

За методами мінімізації виділяють уникнення ризику, зниження рівня ризику, передачу (страхування) ризику, взаємозалік ризику, прийняття (поглинання ризику).

За ймовірністю реалізації кредитні ризики поділяються на реалізовані (ті що відбулися та призвели до фінансових втрат) та потенційні (ті, що можуть настати в будь-який момент).

За методом подолання кредитні ризики поділяються на індивідуальні та спільні. Індивідуальний кредитний ризик має свій характер і пов'язаний з кожним конкретним позичальником, а спільний об'єднує певну групу позичальників.

За типами аналізу кредитні ризики поділяються на кількісні та якісні. Кількісний аналіз кредитного ризику передбачає визначення рівня кредитних ризиків банку, а якісний аналіз кредитного ризику (ідентифікація ризику) передбачає виявлення причин і джерел виникнення ризику.

Таким чином, запропонована комплексна класифікація кредитного ризику дозволяє здійснити його всебічний розгляд та розробити дієві заходи щодо його оптимізації.

1.2 Ідентифікація та методика оцінки кредитного ризику банку

В сучасних умовах підвищення рівня економічної нестабільності досить важливого значення набуває проблема забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Головною складовою розвитку банківських установ в сприятливих та в кризових умовах є ефективна система управління фінансовими ризиками, яка складається з наступних етапів: ідентифікація, оцінка, планування, зниження.

«Ідентифікація кредитного ризику залежить від обсягу інформації, яка може бути отримана як із зовнішніх, так і внутрішніх джерел, адже її повнота має мінімізувати рівень невизначеності» [8]. Так, при інформаційній недостатності значно зростає міра суб'єктивності, що відображається на якості подальшої оцінки ризику й на ефективності всієї системи управління ризиками банку. Ідентифікація факторів ризику передбачає виявлення всіх можливих джерел небезпеки, подій, що ініціюють його виникнення, описову характеристику об'єкта та засобів захисту, можливі сценарії перебігу подій та їх ранжування. Базовим методом на даному етапі є експертний аналіз, оскільки саме кредитний менеджер, керуючись наявною інформацією і досвідом, виявляє фактори та ймовірність їх впливу на виникнення кредитного ризику.

За умови, якщо б зовнішнє середовище функціонування банку і позичальників були прогнозованими, більшість факторів, що спричиняють ризик, можна було б врахувати та уникнути. Однак динамічність операційного середовища призводять до появи нових факторів кредитного

ризик. Тому етап ідентифікації буде успішним, якщо в результаті його проведення будуть виявлені всі потенційні фактори, які можуть викликати появу та спровокувати кредитний ризик, виявлені місця можливої локалізації та на цій основі створена карта ризиків.

Ідентифікацію (виявлення) фінансових ризиків «доцільно здійснювати за центрами відповідальності банку, під якими розуміються елементи банку (бізнес-напрямки), у межах яких встановлено особисту відповідальність їх керівників за виконання запланованих показників діяльності та рівень ефективності управління фінансовими ризиками, які вони контролюють» [2].

Центр відповідальності банку – це сфера діяльності, в межах якої встановлюється особиста відповідальність його керівника за ті показники діяльності банку, які він контролює.

Професор Бобиль В.В. вважає, що для виокремлення «центру відповідальності» використовують два критерії, такі як бізнес-напрямок і вид фінансового ризику. Виділені за даними критеріями основні «центри відповідальності» подано в таблиці 1.3.

Розподіл фінансових ресурсів між центрами відповідальності банку здійснюється за допомогою трансфертної ціни, яка виступає одним із інструментів управління ринковим ризиком та ризиком ліквідності.

Головним завданням трансфертного ціноутворення є:

- «розрахунок та оцінка ефективності діяльності за центрами відповідальності, виходячи з фактичної вартості та прибутковості залучених та розміщених ресурсів;

- управління поточною ліквідністю банку та ринковим ризиком;

- управління GAP-розривами шляхом виконання операцій на міжбанківському ринку;

- оптимізація джерел фінансування активних операцій у центрах відповідальності банку» [2].

Таблиця 1.3 - Основні центри відповідальності банку

Назва центра відповідальності	Бізнес-напрями	Види фінансових ризиків
Казначейство	Регулювання та оптимізація грошових потоків банку, купівля та продаж валюти клієнтам і для власних потреб на міжбанківському ринку України, залучення й розміщення коштів на міжбанківському ринку України та міжнародних ринках	Ризик ліквідності, ринковий ризик
Управління корпоративного бізнесу (УКБ)	Надання клієнтам широкого спектру послуг із кредитування, за операціями з векселями, залучення коштів юридичних осіб	Кредитний ризик, ринковий ризик
Управління індивідуального бізнесу (УІБ)	Продаж банківських продуктів індивідуальним клієнтам банку, оптимізація вартості послуг для фізичних осіб	Кредитний ризик, ринковий ризик
Управління цінними паперами (інвестиційний бізнес) (УЦП)	Емісія власних цінних паперів, організація купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів, здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені, андеррайтинг, інвестування у статутні фонди та цінні папери юридичних осіб, довірче управління коштами та цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами	Ринковий ризик
Філіали	Основним напрямом діяльності є банківські операції, визначені письмовим дозволом у межах наданих повноважень	Кредитний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності

Джерело: складено за матеріалами [2]

Трансфертні ціни щодо залучення та розміщення ресурсів розраховуються казначейством в момент купівлі–продажу ресурсів із врахуванням цілей управління ліквідністю банку.

Центри відповідальності, які залучають ресурси (до прикладу, філії), отримують прибуток, якщо обсяги доходів за продані казначейству ресурси перевищують обсяги витрат із залучення цих ресурсів (обслуговування депозитів) та понесені накладні витрати. Центри відповідальності, які розміщують ресурси (наприклад, УКБ), отримують прибуток у тому випадку, якщо доходи від активних операцій покривають видатки сегмента, зокрема і плату за отримані від казначейства

ресурси. Прибуток УКБ розраховується як сума доходу за наданими кредитами, трансферних цін за строковими і поточними рахунками юридичних осіб, за мінусом трансферних цін із фінансування кредитів та фактичних витрат сегмента.

«Казначейство отримує прибуток від перерозподілу ресурсів у тому випадку, коли трансфертні ціни з фінансування активних операцій банку перевищують трансферні ціни залучення ресурсів і покривають власні витрати» [2].

Керівник центру відповідальності звітує не лише за дієвість управління фінансовими ризиками, але й за виконання запланованих показників діяльності підпорядкованого йому центру.

Оцінка кредитного ризику здійснюється шляхом порівняння можливих вигод і втрат для банку при здійсненні кредитних операцій, що дозволяє в подальшому обрати оптимальні методи і стратегічні напрями управління ним. Оцінку кредитного ризику здійснюють з метою визначення відповідності кредитній політиці банку репутації позичальника, економічних і фінансових показників його діяльності, терміну, відсотка, суми кредиту та виявлення рівня ризику за можливою кредитною угодою, величини можливих втрат та ймовірності їх настання. Важливою складовою даної оцінки є аналіз можливості включення кредиту в кредитний портфель відповідно до встановлених нормативів і дотримання принципу диверсифікації.

Вибір методів оцінки кредитних ризиків передбачає обрання оптимального способу оцінки його рівня. Для оцінки розміру кредитних ризиків банки використовують стратегічні, експертні, аналітичні та комбіновані методи їх оцінки (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 – Методи оцінки кредитних ризиків

Методи	Переваги методу	Недоліки методу
1. Статистичні методи:		
Метод «Монте-Карло»	Досить високе визначення розмірів збитку і ймовірність їх настання в майбутньому в ординарних умовах	Необхідність обробки великого обсягу статистичної інформації. Мала ефективність в умовах кризи
Z-модель Альтмана		
Модель Чесера		
Модель Дюрана		
VaR-метод		
2. Методи експертних оцінок:		
Метод Дельфі	Ефективний при відсутності достовірної інформації чи її недостатності. Висока ефективність в умовах кризи	Суб'єктивний характер
Метод «дерева рішень»		
Метод коефіцієнтного аналізу		
Метод рейтингів		
3. Аналітичні методи:		
GAP-аналіз	Містить у собі можливості факторного аналізу параметрів	Трудомісткий
4. Метод аналогій	Коли неможливо застосувати інші методи аналізу. Висока ефективність в ординарних умовах	Важко створити умови, у яких повторився б минулий досвід
5. Комбінований метод	Синергетичний ефект. Висока ефективність в ординарних умовах та в умовах кризи	Трудомісткий, потребує обробки великого обсягу статистичної, бухгалтерської та управлінської інформації

Джерело: складено за матеріалами [2]

Національним банком України [15] запроваджено нормативи оцінки кредитного ризику, які затверджено Методикою розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні (таблиця 1.5) [20].

Дані нормативи кредитного ризику встановлюються НБУ з метою зменшення банківських ризиків, а недотримання їх нормативних рекомендованих значень може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку.

Заключний етап управління фінансовими ризиками – зменшення їх рівня – передбачає використання основних інструментів системи ризик-

менеджменту банку: ліміти, резерви, диверсифікацію, страхування, хеджування.

Таблиця 1.5 – Нормативи кредитного ризику НБУ

Норматив		Формула розрахунку	Нормативне значення
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	$H7 = Zc / PK \cdot 100 \%,$ де Zc – сума всіх вимог та позабалансових зобов'язань щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів) PK – регулятивний капітал	$\leq 25 \%$
Н8	Норматив великих кредитних ризиків	$H8 = Zv / PK \cdot 100 \%,$ де Zv – сума великих кредитних ризиків, PK – регулятивний капітал	$\leq 800 \%$
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	$H9 = Zi_n / (OK + DK - B1) \cdot 100 \%,$ де Zi_n – сума вимог та позабалансових зобов'язань щодо одного інсайдера, OK – основний капітал (капітал 1-го рівня), DK – додатковий капітал (капітал 2-го рівня), $B1$ – балансова вартість відвернення	$\leq 25 \%$

Джерело: складено за матеріалами [20]

Ліміти визначають максимально допустимий розмір позики або напряму кредитування і виражаються як в абсолютних граничних величинах (у грошовому вираженні), так і у відносних показниках (нормативи, коефіцієнти, індекси). Під час розрахунків нормативів за базу можна брати обсяг капіталу банку, розмір кредитного портфеля банку, валюту балансу та інші показники. Перш ніж визначати ліміти кредитування, необхідно ідентифікувати основні сфери та фактори ризику. Враховуючи виявлені особливості адміністрація банку встановлює ліміти кредитного портфеля. Лімітування як метод зниження кредитного ризику досить широко застосовується як на рівні окремого банку, так і на рівні банківської системи загалом. Менеджмент банку визначає обмеження відповідно до обраної кредитної політики та з врахуванням конкретної ситуації. Нормативи кредитного ризику НБУ Н7-Н9 є такими лімітами.

Створення резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями КБ як метод управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів на спеціальному рахунку для подальшої компенсації неповернених кредитів. Формування резервів є методом зниження кредитного ризику на рівні банку, що слугує для захисту вкладників, кредиторів та акціонерів. Резерви за кредитними операціями підвищують стабільність і надійність банківської системи загалом. Згідно Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [16] кожний банк має формувати резерви за активами та за наданими фінансовими зобов'язаннями, а саме:

- резерв за кредитом на індивідуальній основі;
- резерв за кредитами овердрафт та кредитними лініями;
- резерв за групою фінансових активів;
- резерв за цінним папером;
- резерв за наданим фінансовим зобов'язанням.

Банк має право використовувати сформований резерв за активами у тому випадку, якщо актив віднесено до найнижчої (безнадійної) категорії якості (а рішення про списання безнадійної заборгованості за активом приймається правлінням банку).

Диверсифікація кредитних ризиків дозволяє зменшити фінансові ризики шляхом кредитування за різними секторами економіки, реалізації одночасно декількох бізнес-проектів, збільшення числа видів цінних паперів в портфелях банку. Диверсифікація доповнюється встановленням лімітів, що дозволяє банку обмежити величину відкритої ризикованої позиції.

Страховання кредитних ризиків є одним із елементів передачі ризиків банку акредитованим страховим компаніям. Однак, не всі банківські ризики підлягають страхуванню, і чим більший обсяг ризику передається на страхову компанію, тим вищими є витрати на оплату такого страхового полісу. Тому однією із основних проблем управління фінансовими

ризиками є визначення тих ризиків, які є сенс залишати в банку, здійснюючи додаткові витрати для їх зменшення, а які доцільно перекласти на страховика, здійснюючи додаткові витрати для оплати ВВВ-полісу.

Хеджування передбачає зменшення фінансових ризиків (зокрема ринкового) за допомогою похідних фінансових інструментів : ф'ючерсів (з високою ліквідністю інструменту та гарантуванням своєчасності і повноти платежів з боку біржі), форвардів (з індивідуальним характером укладення угоди), свопів (з низькою вартістю та високою розвиненістю ринку) та опціонів (з можливістю вибору під час прийняття рішення про виконання опціону; з обмеження ризику покупця величиною опціонної премії, яка визначається в момент укладання угоди).

Таким чином, ідентифікація, оцінка та управління кредитними ризиками за центрами відповідальності передбачає здійснення відповідних змін облікової політики та корпоративного управління в банку. Результатом таких змін може стати не лише зменшення розміру кредитних ризиків, а й оптимізація продуктового ряду банку та підвищення його прибутковості.

2 Аналітико-практичні аспекти оцінки кредитного ризику банку та його мінімізація в контексті забезпечення безпеки банку

2.1 Аналітична оцінка кредитного ризику банку на макро- та мікроекономічних рівнях за матеріалами АТ «АКЦЕНТ – БАНК» в 2020-2022 роках

Повномасштабна агресія росії проти України 24 лютого 2022 року «мала значний негативний вплив, в першу чергу, на очікування економічних агентів, та в цілому на функціонування національної економіки, що безумовно негативно позначилося на розвитку вітчизняної банківської системи» [9].

Забезпечення стабільності та фінансової стійкості банківської системи України прямо пов'язані із дослідженням таких показників як капітал, ліквідність, прибутковість, ризики банків, які набувають особливої важливості в умовах воєнного стану. Враховуючи воєнні загрози та дисбаланси в функціонуванні економіки, кредитний ризик, однозначно, можна вважати одним із основних ризиків банківської діяльності, оскільки окупація частини території України, пошкодження або повне знищення підприємств, масове зростання безробіття та виїзд населення за кордон «мали б призвести до швидкого зростання проблемної заборгованості і, як наслідок, до збільшення відрахувань до резервів за кредитними операціями, що відноситься до витрат банків» [7].

Досліджуючи розвиток банківської системи України в 2020-2022 роках, констатуємо: на нинішньому етапі свого існування спостерігається низхідна траєкторія її розвитку, яка відображає скорочення загальної чисельності банків (з 73 до 67, або на 6 одиниць, з яких 3 з іноземним капіталом, з яких 1

із 100% іноземним капіталом) (рисунок 2.1), консолідації та концентрації активів і капіталу (таблиця 2.1).

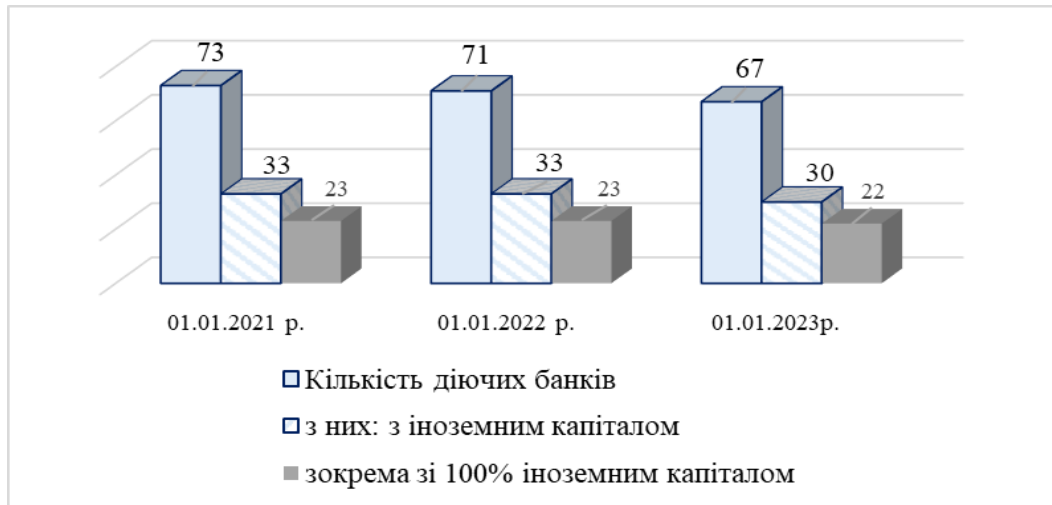

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості діючих банків України в 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за матеріалами [15]

В 2022 р. порівняно з 2020 р. майже всі основні показники діяльності банківського сектора України продемонстрували зростання, а саме, активи, капітал та зобов'язань збільшилися. Однак, в 2022 році в порівнянні з 2021 роком кредитний портфель та капітал банків скоротилися, що пояснюється нестабільною ситуацією в Україні (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка показників стану банківської системи України в 2020-2022 роках

Назва показника	Роки, млрд грн			Абсолютне відхилення, (+,-) млрд грн		Темп приросту, %	
	2020	2021	2022	2022/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020	2022/ 2021
Активи	1822,8	2053,2	2353,9	531,1	300,7	29,1	14,6
Кредитний портфель	960,6	1065,3	1036,2	75,6	-29,1	7,9	-2,7
Капітал	209,5	225,5	218,1	8,6	-7,4	4,1	-3,3
Зобов'язання	1613,4	1797,7	2135,9	522,5	338,2	32,4	18,8
Рентабельність активів, %	2,44	4,09	1,08	-1,4	-3,0	-55,7	-73,6
Рентабельність капіталу, %	19,22	35,08	10,06	-9,2	-25,0	-47,7	-71,3

Джерело: побудовано за матеріалами [15]

Дані таблиці 2.1 свідчать, що в 2020–2022 роках активи банківської системи України мають позитивну динаміку і зросли з 1 трлн 822,8 млрд грн в 2020 році до 2 трлн 353,9 млрд грн в 2022 році, або на 531,1 млрд грн. В 2022 році зростання склало 300,7 млрд грн (рисунок 2.2).

млрд грн

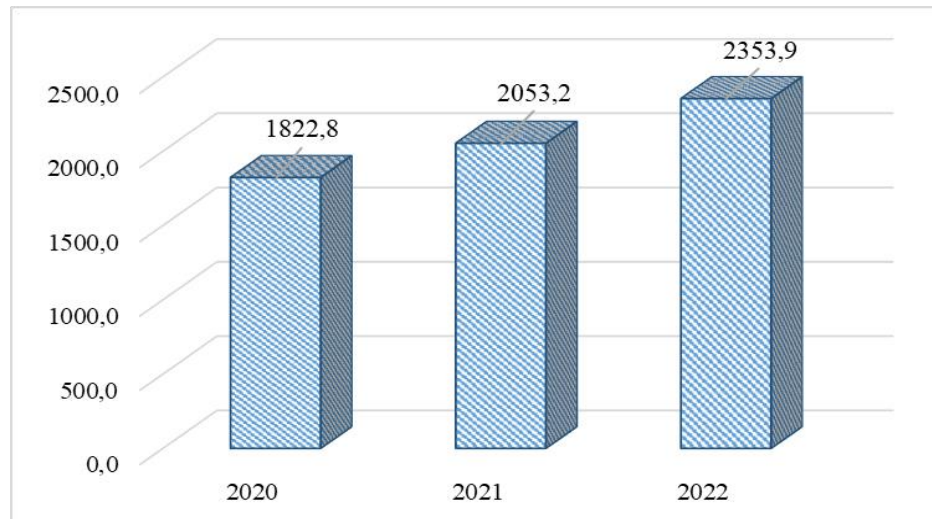

Рисунок 2.2 – Динаміка активів банківської системи України в 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за матеріалами [15]

Темп приросту активів в 2022 році в порівнянні з 2020 роком склав – 29,1%%, а за 2022 рік – 14,6%. Не зважаючи на скорочення кількості банків з іноземним капіталом активи банківської системи в іноземній валюті зросли в досліджуваному періоді на 146,0 млрд грн, з них в 2022 році на 148,4 млрд грн, тоді як в 2021 році відмічалось скорочення на 2,4 млрд. грн. (таблиця 2.2).

Найбільшу вартість в структурі активів банківської системи України в 2022 році займає кредитний портфель, а саме 1 млрд 36,2 млн грн (або 44%). В порівнянні з 2020 роком його розмір зріс на 75,6 млрд грн (або на 7,9%). В 2022 році спостерігаємо скорочення розміру кредитного портфеля 29,1 млрд грн (або на -2,7%). Попри незначне скорочення кредитної пропозиції для клієнтів, банки України нарощували обсяги вкладень у депозитні

сертифікати НБУ і кошти на рахунках в інших банках. Загальна їх сума за дослідований період склала 231,2 млрд грн, темп приросту – 29,2%

Таблиця 2.2 – Склад та динаміка активів банківської системи України в 2020-2022 роках

Назва показника	Роки, млрд грн			Абсолютне відхилення, (+,-) млрд грн		Темп приросту, %	
	2020	2021	2022	2022/2020	2022/2021	2022/2020	2022/2021
Активи	1822,8	2053,2	2353,9	531,1	300,7	29,1	14,6
активи в іноземній валюті	585,5	583,1	731,5	146,0	148,4	24,9	25,5
Готівкові кошти	73,2	75,4	74,8	1,6	-0,6	2,2	-0,8
Банківські метали	0,6	0,0	0,2	-0,4	0,1	-73,3	300,0
Кошти в Національному банку України	37,6	35,0	82,5	44,9	47,5	119,4	135,7
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	176,0	172,9	315,1	139,1	142,2	79,0	82,2
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	50,4	60,0	51,0	0,6	-9,0	1,2	-15,0
Кредити надані клієнтам	960,6	1065,3	1036,2	75,6	-29,1	7,9	-2,7
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	791,4	829,9	1022,6	231,2	192,7	29,2	23,2
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	388,5	308,3	369,3	-19,2	61,0	-4,9	19,8

Джерело: Розраховано за матеріалами [15]

В складі кредитного портфеля банківської системи України в 2020-2022 роках левову долю займають кредити, що надані суб'єктам господарювання. Так їх обсяг в досліджуваному періоді зростає з 749,3 млрд грн до 801,4 млрд грн, або на 52,1 млрд. грн (або 7,0%). В 2022 році попри скорочення темпів кредитування суб'єктів господарювання, зокрема і через війну в Україні, до 0,7%, динаміка все ж таки залишається позитивною (таблиця 2.3). Кредити, що надані фізичним особам зростають в 2021 році з 199,6 млрд грн до 242,6

млрд. грн, або на 43,0 млрд грн, тоді як в 2022 році їх обсяг скорочується на 32,7 млрд грн, або на -13,5%, що пов'язано зі скороченням кредитної пропозиції вітчизняних банків для своїх клієнтів під час війни.

Таблиця 2.3 – Склад та динаміка кредитного портфеля банківської системи України в 2020-2022 роках

Назва показника	Роки, млрд грн			Абсолютне відхилення, (+,-) млрд грн		Темп приросту, %	
	2020	2021	2022	2022/2020	2022/2021	2022/2020	2022/2021
Кредити надані клієнтам	960,60	1065,30	1036,20	75,6	-29,1	7,9	-2,7
кредити, що надані органам державної влади	11,60	27,00	24,80	13,2	-2,2	113,8	-8,1
кредити, що надані суб'єктам господарювання	749,30	795,50	801,40	52,1	5,9	7,0	0,7
кредити, що надані фізичним особам	199,60	242,60	209,90	10,3	-32,7	5,2	-13,5
кредити, надані небанківським фінансовим установам	0,06	0,20	0,05	0,0	-0,2	-16,7	-75,0

Джерело: Розраховано за матеріалами [15]

В структурі кредитного портфеля банківської системи України кредити, що надані суб'єктам господарювання в 2020-2022 роках складають більше 3/4 його обсягу (78,0% в 2020 році, 74,67% в 2021 році, 77,34% в 2022 році), а кредити надані фізичним особам більше 1/5 його обсягу (20,78% в 2020 році, 22,77% в 2021 році, 20,26% в 2022 році) (таблиця 2.4).

Навіть під час війни вітчизняні банки надавали нові кредити, однак таке кредитування мало свої особливості. «Кредитний попит населення та бізнесу значно послабився, збільшення фінансування потребували лише окремі підприємства та галузі, зокрема сільське господарство. Тому у 2022 році чисті гривневі кредити суб'єктам господарювання в платоспроможних

банках зросли лише на 0,5%, а у валюті знизилися на 23,9% у доларовому еквіваленті. Корпоративний кредитний портфель зростав насамперед у державних банках (включно з ПриватБанком), найперше завдяки кредитам сільському господарству. Активнішими позичальниками були державні корпорації» [15].

Таблиця 2.4 – Структура кредитного портфеля банківської системи України в 2020-2022 роках

Назва показника	Роки, млрд грн			Структура, %		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Кредити надані клієнтам, зокрема:	960,60	1065,30	1036,20	100,00	100,00	100,00
кредити, що надані органам державної влади	11,60	27,00	24,80	1,21	2,53	2,39
кредити, що надані суб'єктам господарювання	749,30	795,50	801,40	78,00	74,67	77,34
кредити, що надані фізичним особам	199,60	242,60	209,90	20,78	22,77	20,26
кредити, надані небанківським фінансовим установам	0,06	0,20	0,05	0,01	0,02	0,00

Джерело: розраховано за матеріалами [15]

Для збереження доступу до кредитів, уряд розширив програми державної підтримки, що дало змогу позичальникам отримувати дешеві кредити, а банкам - знизити кредитні ризики. Базовим рушієм гривневого корпоративного кредитування стала державна програма підтримки «Доступні кредити 5-7-9%».

Загалом, частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі України становила на 01.01.2023р. 38% порівняно із 30% на 01.01.2022р. Обсяг непрацюючих кредитів зріс за 2022 рік на 87 млрд грн і склав 432 млрд грн. Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну переломило усталену тенденцію поступового скорочення частки непрацюючих кредитів в вітчизняних банках, яка тривала з 2018 року: за даний час обсяг NPL

зменшився майже на 300 млрд грн, а частка в кредитному портфелі скоротилася з 55% до 27% станом на 01.03.2022р.

«В реаліях вітчизняного банківського бізнесу, з метою мінімізації негативних проявів кредитного ризику, банки змушені широко застосовувати економічні нормативи НБУ» [21]. Аналіз показників таких нормативів для банківської системи України наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Нормативи кредитного ризику банківської системи України в 2020-2022 роках

Нормативи		2020р.	2021р.	2022р.
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	19,14	18,60	17,80
Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	87,39	72,35	86,33
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	4,10	3,71	2,81

Джерело: побудовано за матеріалами [15]

З таблиці видно, що протягом досліджуваного періоду значення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента не перевищувало нормативно допустимих 25%. Якщо у 2020 році його значення було максимальним і становило 19,14%, то до 2022 року воно знизилося до 17,8%, що є найнижчим результатом усього аналізованого періоду.

Динаміка значень нормативу великих кредитних ризиків демонструє зниження в 2021 році з 87,39% до 72,35%. В 2022 році його значення дещо зросло і склало 86,33%. Всі значення даного нормативу не перевищують своїх нормативних значень, тобто вони не перевищують регулятивний капітал у 8-ми кратному розмірі.

В досліджуваному періоді спостерігаємо зниження нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами. Починаючи з 2020 року його значення становило 4,1% і

знижувалося до 2022 року до 2,81%, при нормативно допустимому значенні – менше 25%.

Таким чином, враховуючи офіційні дані НБУ слід зазначити, що упродовж 2020-2022 років простежується дотримання банківськими установами України усіх нормативів кредитного ризику, що свідчить про досить помірний рівень кредитного ризику, який не створює загрози банківській системі України та перебуває під контролем як НБУ, так і самих банків.

Збільшення зобов'язань банківської системи в досліджуваному періоді з 1613,4 млрд грн до 2135,9 млрд грн, або на 522,5 млрд грн (32,4% відповідно) є позитивною тенденцією, на яку мало позитивний вплив скорочення кількості ненадійних банків та створення умов для коректного обслуговування клієнтів, зокрема і діджиталізація банківського обслуговування.

Також за 2020–2022 роки банківська система України наростила обсяг капітальної бази. Так, в 2022 році темп зростання власного капіталу банків в порівнянні з 2020 роком становив 4,1%, а за 2022 р. скоротився на -3,3%. Така ситуація пов'язана із тим, що НБУ посилював вимоги до капіталу банків, що дозволить збільшити стійкість банків до потенційних кризових явищ, захистити банківський сектор від накопичення системних ризиків і сприяти збереженню фінансової стабільності.

В результаті в 2022 р. рентабельність активів банківського сектору склала 10,91%, що на 68,89% менше рівня 2021 року (таблиця 2.1). Незважаючи на стрімке падіння рівня рентабельності, банківська система показала стійкість щодо викликів, вона з найменшими втратами пройшла загрозливий період та пристосувалась до нових умов роботи.

Рентабельність капіталу банківського сектору України в 2020-2022 роках скоротилася з 19,22% до 10,6%. Найвищий показник рентабельності капіталу був в 2021 році і склав 35,08%. «Тобто вітчизняна банківська

система до 2022 р. працювала досить ефективно та сприяла стабілізації економіки країни» [21].

У підсумку, банківський сектор за 2022 р. отримав 22,8 млн грн чистого прибутку, що менше показника 2021 року на 54,7 млрд. грн. (рисунок 2.3).

млрд. грн

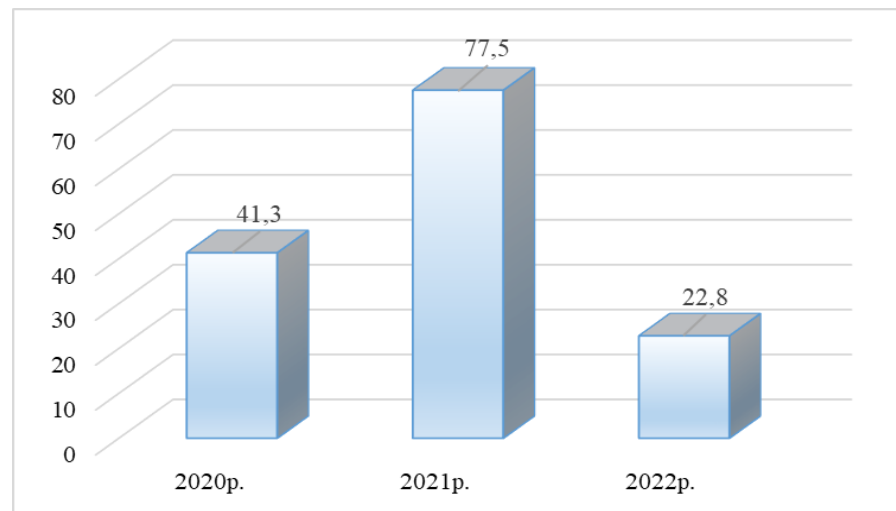

Рисунок 2.3 –Динаміка чистого прибутку банківської системи України 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за матеріалами [15]

Станом на 01.01.2023р. 46 із 67 платоспроможних банків були прибутковими, а 21 банк збитковим. Прибуток сектору концентрований в руках п'яти найприбутковіших банків, а його частка складає 89% усього прибутку.

Акціонерне товариство «Акцент – Банк» (АТ «Акцент – Банк» або «А-банк») створеного в Україні у 1992 р. Він є правонаступником правонаступником ЗАТ «Український кредитний банк» (до 2007 р). У зв'язку зі змінами в чинному законодавстві України в 2018 р. назва Банку була змінена на АТ «Акцент – Банк».

«А-банк» є складовою частиною банківської систем України, універсальним банком, що здійснює свою діяльність на території України та може здійснювати її за межами, з врахуванням вимог, встановлених чинним

законодавством України та нормативно-правовими актами НБУ. Банк пропонує повний спектр сучасних банківських послуг юридичним і фізичним особам.

«А-банк» створено з метою «комплексного обслуговування юридичних і фізичних осіб усіх форм власності, зокрема акумулювання та ефективного використання майна, коштів, об'єктів інтелектуальної власності, ноу-хау, збільшення обсягів та підвищення якості банківських послуг. Банк здійснює свою діяльність з врахуванням комерційних інтересів Банку, його клієнтів та сприяє економічному зміцненню та розвитку фінансової системи України» [1].

Цінностями «А-банк» є:

- його клієнти - банк цінує своїх клієнтів, пропонує їм послуги і продукти, які відповідають їхнім потребам, задаючи нові, більш високі стандарти якості обслуговування;

- його співробітники - банк дбає про своїх співробітників, створює сприятливі умови для повної реалізації їх можливостей, потенціалу, професійного зростання і розвитку, підтримуючи відкритість, чесність, ввічливість і позитив в спілкуванні, ініціативність, креативність, творчість і лідерство;

- його технологічність - банк постійно розвивається, створює інноваційне середовище, допомагає знайти правильні фінансові та технологічні рішення своїм клієнтам, надаючи корисні і сервіси зручне обслуговування;

- його якість - банк забезпечує високу якість у всьому, створюючи нові більш високі стандарти якості продуктів та обслуговування клієнтів. У продуктах А-банку немає прихованих комісій;

- його ощадливість – банк відповідально і дбайливо ставимося до власного робочого часу, робочого часу працівників, партнерів і клієнтів

- його відкритість до діалогу – банк цінує відкритий і чесний обмін інформацією та готовність спільно виробити оптимальне рішення.

Дотримуючись таких цінностей, «А-банк» підтримує корпоративну культуру, що необхідно для досягнення найвищих результатів діяльності. Цінності Банку є обов'язковими для всіх, персоналу і тих, хто з Банком співпрацює.

Основними видами діяльності «А-банк» є відкриття і ведення рахунків клієнтів в національній та іноземній валютах, здійснення розрахунково-касового обслуговування, залучення депозитів, надання кредитів та гарантій, проведення операцій із цінними паперами та іноземною валютою.

Діяльність «А-банк» регулюється НБУ. Він має ліцензію НБУ №16 від 26.10.2011р. на здійснення банківських операцій, входить до державної системи гарантування вкладів в Україні і має статус спеціалізованого «ощадного банку».

З 05.03.2020р. «А-банк» набув статус системно важливого банку, що передбачає дію підвищених вимог до окремих банківських нормативів та нормативного і додаткового значення достатності основного капіталу як буферу системної важливості, які забезпечують додатковий запас стійкості.

2020 рік ознаменувався для «А-банк» отриманням статусу «принципового члена міжнародних платіжних систем Visa та Mastercard, міжнародної системи термінових грошових переказів Western Union, підключився до BankID НБУ, впровадженням процедури віддаленої ідентифікації та верифікації банківських клієнтів із цифровим паспортом у мобільному застосунку «Дія»» [1].

«А-банк» в 2020 р. нагороджено дипломами MasterCard (номінація «Великий крок вперед») та VISA (номінація «Видатне зростання карткового портфеля VISA за підсумками 2020р.»).

У 2021 р. «А-банк» за оцінкою престижного журналу Forbes Україна увійшов до десятки найкомфортніших вітчизняних банків, а за результатами щорічної премії PSM Awards А-банк посів третє місце у категорії «Найкращий кредитний продукт банку для споживачів» - «Швидка готівка». Сайти «Мінфін» та Finance.ua нагородили «А-банк» срібною відзнакою в номінації «Народний банк» і бронзовою відзнакою в номінації «Кращий

мобільний додаток», визнавши його одним із найкращих фінансистів року і назвали найяскравіший фінансовий продукт.

У 2021р. основними досягненнями «А-банк» вважаються запуск проєктів «Українці разом», «Еквайринг», «Інкасація». За рахунок подвоєння кількості доступних функцій Додаток АBank24 став набагато комфортнішим для клієнтів. «Незалежне рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг» підтвердило довгостроковий кредитний рейтинг «А-банк» на рівні uaAA- (висока кредитоспроможність), рейтинг надійності вкладів (депозитів) Банку визнано на рівні «4» (висока надійність)» [1].

В 2022 році сайти «Мінфін» нагородили «А-банк» золотою відзнакою в номінації «Народний банк», а за надання кредитів фізичним особам Банк посідає 4 місце в рейтингу банків України.

Ефективність фінансової діяльності суб'єкта господарювання, зокрема і А-банк, та проведення банківських операцій забезпечується відповідним складом та обсягом активів. Аналіз складу, структури та динаміки активів «А-банк» в 2020-2022 роках подано в таблиці 2.6.

З таблиці видно, що загальний розмір активів «А-банк» у 2022 р. склав 22 млрд 72,4 млн грн і порівняно із 2021 р. зріс на 6 млн 122,2 тис. грн (на 38,4%), а в 2021 році в порівнянні з 2020 р. – зростання складало 5 млрд 71,4 млн грн (на 46,6%).

В структурі активів «А-банк» в 2022 році кредити та заборгованість клієнтів складає 6 млн 221,0 тис. грн, або 28,2%, з них 6,4% - кредити і заборгованість юридичних осіб, 21,8% - припадає на кредити та заборгованість фізичних осіб. В 2022 році загальний обсяг кредитів та заборгованості клієнтів скоротився на 3 млн 280,5 тис. грн в порівнянні з 2021 роком. В структурі активів 2021 року кредити та заборгованість клієнтів складала 59,6%. Темп скорочення кредитного портфеля в 2022 році склав 34,5%, причому по кредитах та заборгованості фізичних осіб скорочення складає – 38,7%, а по кредитах та заборгованості юридичних осіб – 14,6%. Така ситуація склалася в зв'язку із військовим станом в Україні,

припиненням діяльності частини бізнесу, виїздом громадян за кордон та втратою платоспроможності населення та бізнесу.

Таблиця 2.6 - Аналіз складу, структури та динаміки активів АТ «АКЦЕНТ – БАНК» в 2020-2022 роках

Показники	Роки, млн. грн			Структура, %			Абсолютне відхилення, (+,-) млн грн		Темп росту, %	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Загальні активи, усього	10878,8	15950,2	22072,4	100,0	100,0	100,0	5071,4	6122,2	146,6	138,4
Чисті активи, зокрема:	9225,9	14377	17786,7	84,8	90,1	80,6	5151,1	3409,7	155,8	123,7
Грошові кошти та їх еквіваленти	344,6	856,9	1841,9	3,2	5,4	8,3	512,3	985,0	248,7	214,9
Кошти в інших банках	407,5	824,4	2477,6	3,7	5,2	11,2	416,9	1653,2	202,3	300,5
Кредити та заборгованість клієнтів	7190,5	9501,5	6221,0	66,1	59,6	28,2	2311,0	-3280,5	132,1	65,5
кредити та заборгованість юридичних осіб	1026,0	1648,0	1407,8	9,4	10,3	6,4	622,0	-240,2	160,6	85,4
кредити та заборгованість фізичних осіб	6164,5	7853,5	4813,2	56,7	49,2	21,8	1689,0	-3040,3	127,4	61,3
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	55,4	2321,7	135,6	0,5	14,6	0,6	2266,3	-2186,1	4190,8	5,8
Інвестиційна нерухомість	0,0	10,5	11,9	0,0	0,1	0,1	10,5	1,4	-	113,3
Основні засоби та нематеріальні активи	423,5	431,8	413,6	3,9	2,7	1,9	8,3	-18,2	102,0	95,8
Інші фінансові активи	156,5	320,0	403,0	1,4	2,0	1,8	163,5	83,0	204,5	125,9
Інші активи	62,7	56,1	38,4	0,6	0,4	0,2	-6,6	-17,7	89,5	68,4
Усього резервів	1652,9	1573,2	-4285,7	15,2	9,9	-19,4	-79,7	-5858,9	95,2	-272,4

Джерело: розраховано за матеріалами [15]

Кошти в інших банках зросли в досліджуваному періоді з 407,5 млн грн до 2 млрд 477,6 млн. грн, або в 6 раз, зокрема в 2021 році вдвічі в порівнянні з 2020 роком, а в 2022 році – втричі в порівнянні з 2021 роком. Загалом в структурі активів 2022 року вони склали 11,2%. Зростання коштів в інших банках дозволяє отримати зростання додаткових надходжень банку від здійснених ним вкладів в інші фінансові установи.

Зменшення резервів за активними операціями Банку пов'язано із загальним скороченням в досліджуваному періоді обсягів кредитування що є наслідками впливу пандемії COVID-19 та війни на банківську систему України, а також підвищення вимог до якості заставного майна, що дозволяє зменшувати резерви на величину прийняттого забезпечення (гарантій та застави майна і майнових прав).

Аналіз складу, структури та динаміки зобов'язань «А-банк» в 2020-2022 роках подано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 - Аналіз складу, структури та динаміки зобов'язань АТ «АКЦЕНТ – БАНК» в 2020-2022 роках

Показники	Роки, млн. грн			Структура, %			Абсолютне відхилення, (+,-) млн. грн		Темп росту, %	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Кошти банків	49,8	90,8	252,2	0,6	0,7	1,6	41,0	161,4	182,3	277,8
Кошти клієнтів	7588,3	11533,9	14579,8	95,4	94,9	94,9	3945,6	3045,9	152,0	126,4
кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	1244,2	2359,2	2726,0	15,6	19,4	17,7	1115,0	366,8	189,6	115,5
кошти фізичних осіб	6344,2	9174,7	11853,8	79,7	75,5	77,1	2830,5	2679,1	144,6	129,2
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	0,0	59,0	19,9	0,0	0,5	0,1	59,0	-39,1	-	33,7
Відстрочені податкові зобов'язання	11,0	11,1	14,1	0,1	0,1	0,1	0,1	3,0	100,9	127,0
Резерви за зобов'язаннями	17,3	16,3	12,6	0,2	0,1	0,1	-1,0	-3,7	94,2	77,3
Інші фінансові зобов'язання	124,4	227,7	327,4	1,6	1,9	2,1	103,3	99,7	183,0	143,8
Інші зобов'язання	167,1	212,7	162,4	2,1	1,8	1,1	45,6	-50,3	127,3	76,4
Усього зобов'язань	7957,9	12151,5	15368,3	100,0	100,0	100,0	4193,6	3216,8	152,7	126,5

Джерело: розраховано за матеріалами [15]

Залучені та запозичені кошти АТ «Акцент – Банк» (зобов'язання) станом на кінець 2022 року становили 15 млрд 368,3 млн грн, що більше показника 2021 року на 3,2 млрд грн, або на 26,5%. В 2021 році зобов'язання зросли в порівнянні з 2020 роком на 4,2 млрд грн, або на 52,7%.

Структура зобов'язань А-Банку в 2020-2022 роках демонструє, що найбільшу частку в них займають кошти клієнтів. Так у 2020 р. їх частка складала - 95,4%, у 2021 р. – 94,9%, у 2022 р. – 94,9%. Кошти клієнтів Банку сформовані в основному за рахунок вкладень фізичних осіб, які у 2020 р. становили 79,7% всіх зобов'язань, у 2021 р. – 75,5%, у 2022 р. – 77,1% відповідно. Їх абсолютна величина зростала в досліджуваному періоді на 5 млрд 509,6 млн грн, зокрема в 2021 році на 2 млрд 830,5 млн грн (на 44,6%), а в 2022 році – на 2 млрд 679,1 млн грн (на 29,2%) і склала в 2022 році 11 млрд 853,8 млн грн, що свідчать про зростання довіри домогосподарств до «А – банку». Саме кошти клієнтів «А – банку» виступають основним джерелом формування його ресурсної бази.

Результатом фінансово-господарської діяльності АТ «Акцент – Банк» в 2020-2022 роках був прибуток, який в 2022 році склав 202,6 млн грн. В порівнянні з 2021 роком величина прибутку скоротилася на 624,1 млн грн.

млн. грн

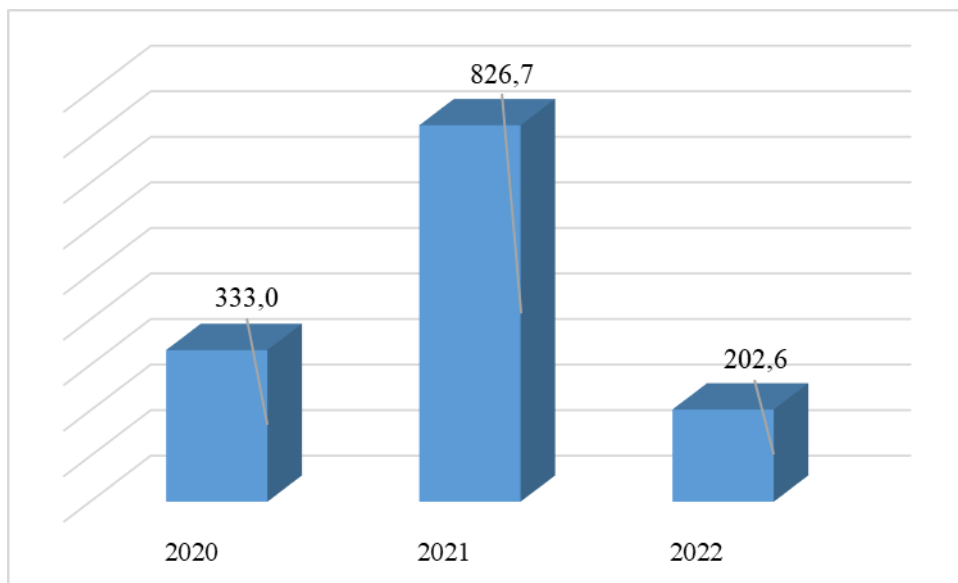

Рисунок 2.4 –Динаміка чистого прибутку АТ «АКЦЕНТ – БАНК» в 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за матеріалами [15]

Факторами позитивного впливу на прибутковість «А-банку» стали: раціональна організаційна структура; кадровий потенціал; висока якість менеджменту; маркетингова активність на ринку; мотивація праці банківського персоналу. В сучасних воєнних умовах функціонування банки стали уважнішими до кожного клієнта і конкурентної ціни на ринку на кредити і депозити, як основи чистого доходу банку.

2.2 Мінімізація кредитного ризику як інструмент забезпечення безпеки банку

Оцінюючи ефективність кредитних операцій «А-банку», варто розуміти, що такі операції є найдохіднішими в банківській діяльності. Однак високий рівень їх доходності завжди супроводжується й високим рівнем ризиковості. Це вимагає необхідності детального їх вивчення та регулювання на усіх рівнях банківського бізнесу.

Кредитний ризик виступає домінуючим елементом ієрархічної системи сукупного банківського ризику та відноситься до суттєвих видів. Кредитний ризик переважає у банківських процесах, що пов'язано із проведенням активних операцій із юридичними і фізичними особами та здійсненням операцій на міжбанківському ринку.

Склад та структуру кредитного портфеля АТ «Акцент – Банк» в 2020-2022 роках подано в таблиці 2.8. З таблиці видно, що в структурі кредитного портфеля АТ «Акцент – Банк» в 2020-2022 роках переважають кредити та заборгованість фізичних осіб. Так в 2022 році їх обсяг склав 4 млрд 83,2 млн грн, що складає 77,4% структури кредитного портфеля. В порівнянні з 2021 роком обсяг кредитів та заборгованість фізичних осіб скоротився 3 млрд 40,3 млн грн, або на 38,7%. В порівнянні з 2020 роком скорочення даного показника складає 1 млрд 351,3 млн грн, або 21,9%.

Таблиця 2.8 - Склад та структуру кредитного портфеля АТ «Акцент – Банк» в 2020-2022 роках

Показники	Разом			зокрема:					
				в національній валюті			в іноземній валюті		
	2020р.	2021р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.
Кредити та заборгованість клієнтів, млн грн, зокрема:	7190,5	9501,5	6221,0	6455,6	8601,7	5110,8	734,9	899,8	1110,2
кредити та заборгованість юридичних осіб	1026,0	1648,0	1407,8	301,0	754,4	300,4	725,0	893,6	1107,4
кредити та заборгованість фізичних осіб	6164,5	7853,5	4813,2	6154,6	7847,3	4810,4	9,9	6,2	2,8
Кредити та заборгованість клієнтів, %, зокрема:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
кредити та заборгованість юридичних осіб	14,3	17,3	22,6	4,7	8,8	5,9	98,7	99,3	99,7
кредити та заборгованість фізичних осіб	85,7	82,7	77,4	95,3	91,2	94,1	1,3	0,7	0,3

Джерело: розраховано за матеріалами [15]

Кредити та заборгованість юридичних осіб становлять в 2022 році 22,6% структури кредитного портфеля АТ «Акцент – Банк», що становить 1 млрд 407,8 млн грн. В динаміці також спостерігаємо скорочення обсягів кредитування «А-банком» юридичних осіб в порівнянні з 2021 роком на 240,2 млн грн, або на 14,6%. Найсприятливішим в плані розвитку кредитної діяльності був 2021 рік АТ «Акцент – Банк» в якому кредитний портфель був найбільшим.

Аналізуючи кредитний портфель АТ «Акцент – Банк» в розрізі валют слід відмітити, що Банк кредитує фізичних осіб переважно в національній валюті, тоді як юридичні особи мають кредити та заборгованість в іноземній валюті.

Кредитний портфель фізичних осіб подано в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Кредитний портфель фізичних осіб АТ «АКЦЕНТ – БАНК» в 2020-2022 роках

Показник	Роки, млн. грн			Структура, %		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Кредити фізичним особам, всього, зокрема:	6164,5	7853,5	4813,2	100	100	100
кредитні картки	3507,7	4509,8	3104,1	56,9	57,4	64,5
споживчі кредити	2126,5	2645,2	1063,7	34,5	33,7	22,1
автокредитування	296,2	203,2	129,4	4,8	2,6	2,7
фінансовий лізинг	194,4	433,4	266,9	3,2	5,5	5,5
іпотечне кредитування	14,6	10,6	5,5	0,2	0,1	0,1
інші кредити	25,1	51,3	243,6	0,4	0,7	5,1

Джерело: розраховано за матеріалами [1]

Основними напрямками кредитування фізичних осіб в 2020-2022 роках є кредитні картки та споживчі кредити. Так, в 2022 році АТ «АКЦЕНТ – БАНК» відкрив кредитних карток на загальну суму 3 млрд 104,1 млн грн, що складає 64,5% кредитного портфеля фізичних осіб. Слід відмітити, що якщо за обсягами кредитування по кредитних картках в порівнянні з 2021 роком маємо скорочення на 1 млрд 405,7 млн грн, то в структурі приріст складає 7,1%.

Другим за обсягами кредитування фізичних осіб є споживче кредитування. Слід відмітити, що в 2022 році обсяг виданих споживчих кредитів клієнтам АТ «АКЦЕНТ – БАНК» склав 3 млрд 104,1 млн грн, що менше показника 2021 року на 1 млрд 581,5 млн грн. в структурі кредитного портфеля фізичних осіб споживче кредитування складає в 2022 році 22,1%, тоді як в 2021 році даний показник складав 33,7%.

Існує також попит клієнтів АТ «АКЦЕНТ – БАНК» - фізичних осіб в досліджуваному періоді на послуги фінансового лізингу (3,2%-5,5%) та автокредитування (4,8%-2,7%), дещо менший попит на іпотечне

кредитування та інші види кредитів Банку (в різні періоди складає 0,1%-5,1%).

На кінець 2022 року зобов'язання з надання кредитів по АТ «АКЦЕНТ – БАНК» склали 4 млрд 966,1 млн грн за кредитами стандарт - 1-6 рівня ризиковості , 8,5млн грн – за кредитами 79- підвищеного рівня ризиковості. Для відшкодування можливих втрат «А-банк» сформував резерви загальним обсягом 9 млн грн (практично під зобов'язання підвищеного рівня ризиковості).

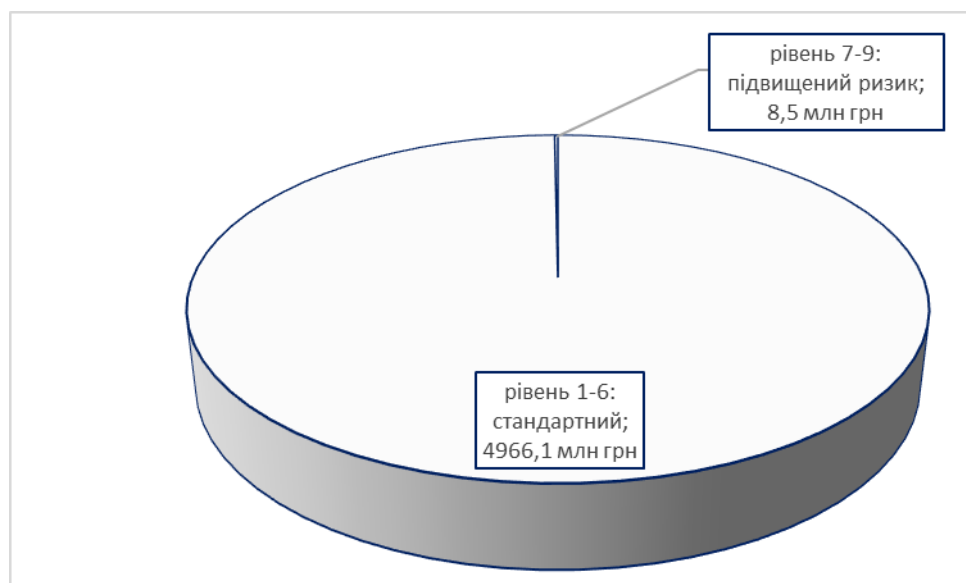

Рисунок 2.5 – Зобов'язання з надання кредитів по АТ «АКЦЕНТ – БАНК» в 2022 році

Джерело: побудовано за матеріалами [15]

«Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну переломило тенденцію до поступового скорочення частки непрацюючих кредитів (NPL), яке тривало з 2018 року» [НБУ]. Станом на початок 2023 року в АТ «АКЦЕНТ – БАНК» обсяг непрацюючих кредитів банку склав 3899 млн грн.

Враховуючи офіційні дані НБУ слід зазначити, що упродовж 2020-2022 років простежується дотримання АТ «АКЦЕНТ – БАНК» усіх нормативів кредитного ризику, що вказує на досить помірний рівень

кредитного ризику, який не створює великих загроз Банку та перебуває під контролем як НБУ, так і самого банку (таблиця 2.10).

Таким чином, з метою ефективного управління кредитним ризиком АТ «АКЦЕНТ – БАНК» має постійно здійснювати ефективний контроль за самими кредитними ризиками, проводити об'єктивну оцінку та забезпечувати можливості вчасного попередження їх появи, мінімізацію збитків від ведення кредитної діяльності та підтримувати фінансову стійкість та стабільність банку.

Таблиця 2.10 – Нормативи кредитного ризику АТ «АКЦЕНТ – БАНК» в 2020-2022 роках

Норматив		2020	2021	2022
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	15,61	12,43	16,05
Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	40,3	23,48	42,34
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	0,17	0,31	0,16

Джерело: розраховано за матеріалами [15]

Основними принципами ефективного управління кредитним ризиком АТ «АКЦЕНТ – БАНК» мають бути:

- принцип стратегічної спрямованості - процес управління кредитним ризиком має бути узгодженим зі стратегічними інтересами банку;
- ефективності та системної оцінки – передбачає ґрунтовне виявлення, оцінку, запобігання і мінімізацію можливих кредитних ризиків на основі чіткого алгоритму дій;
- адаптивності та гнучкості - передбачає можливість пристосування до швидких змін, викликів та загроз кредитному ринку, прогнозування і варіативного планування кредитних процесів;

- відповідності критеріям кредитування – передбачає розробку системи критеріїв задовільної платоспроможності для позичальників, а також об'єктивність їх дотримання;

- сумісності - система оцінки кредитного ризику має відповідати сутності та складності окремої кредитної операції;

- незалежності та неперервності оцінки – передбачає об'єктивний характер оцінки в поєднанні з систематичним контролем за кредитними ризиками кожної окремої операції тощо.

Світовий досвід мінімізації або повного уникнення кредитного ризику (ризика неплатоспроможності) акцентує увагу на:

- ретельній перевірці кредитної історії нового клієнта. «Цьому сприятиме пошук корпоративної інформації, який може бути складним, особливо для ринків, що розвиваються» [12];

- побудові довгострокових і надійних відносин з клієнтом, що допоможе, з однієї сторони, оцінити ставлення клієнта до кредиту, а з іншої – гарантувати розуміння усіма сторонами очікуаних результатів;

- встановленні кредитних лімітів, враховуючи результати інформації про фінансову історію позичальника, ліквідність бізнесу, прибутковість та рух грошових потоків;

- чіткості умов кредитування за договорами кредитування, який чітко формулює вичерпні умови кредитування, мінімізує ризик та «покращує шанси отримати повну та своєчасну оплату за користування кредитним ресурсом» [12];

- страхуванні кредитних ризиків, що може захистити банк від несплати, скасування контракту, порушення договору, валютних обмежень тощо;

- використанні факторингу, що дозволить банку отримати гроші негайно;

- розробці стандартного процесу обробки та аналізу прострочених рахунків, що дає банку шанси на стягнення коштів на простроченому рахунку протягом перших 90 днів після закінчення терміну кредитування.

Загалом, для впровадження та реалізації запропонованих підходів з врахуванням світового досвіду необхідно:

- постійно та ґрунтовно доопрацьовувати нормативну-правову базу діяльності банківської системи України;

- «впроваджувати гнучку та адаптивну до змін кон'юнктури ринку кредитну політику як на рівні країни, так і на рівні окремого комерційного банку» [22];

- запровадити єдину інформаційну базу для здійснення оцінки всіх критеріїв платоспроможності по кожному окремому позичальнику;

- розробляти та реалізовувати ефективну кадрову політику в банку;

- забезпечувати незалежну, неперервну та системну оцінку кредитних ризиків в контексті забезпечення належного рівня фінансової стабільності банку.

З метою зниження кредитних ризиків комерційні банки мають використовувати різноманітні прийоми та заходи захисту, а саме: диверсифікацію, лімітування, страхування, розподіл ризиків тощо.

Запропоновані заходи мають забезпечити належні умови для високоефективної роботи банківської установи через чітку регламентацію методики управління кредитним ризиком і раціональне надання кредитних ресурсів. Таке бачення виділяє чітку спрямованість на покращення кредитної діяльності задля підтримки функціонування банку.

Висновки

В кваліфікаційній роботі проведено дослідження процесів ідентифікація, класифікації та методичних підходів до оцінки кредитного ризику банку за матеріалами АТ «АКЦЕНТ – БАНК».

Проведене нами дослідження показало, що банківська діяльність пов'язана із певними видами фінансових ризиків, серед яких : кредитний, ринковий, ризик ліквідності. Дані ризики виникають в процесі здійснення основних операцій кредитної установи.

Національний банк України як регулятор визначає кредитний ризик як розмір очікуваних втрат / збитків за активом внаслідок дефолту боржника/контрагента.

В наукових працях за темою дослідження виділяють три групи причин кредитних ризиків банків, а саме зовнішні щодо банків та контрагентів середовища; внутрішньобанківські; притаманні діяльності позичальника, що дозволяє комплексно характеризувати ризики, охопити повний спектр їх прояву та згрупувати їх істотними ознаками різнобічно оцінювати та визначати вагомість їх впливу на кінцеві результати кредитних операцій банків.

Кредитний ризик має певні особливості, а саме, подвійний характер, що дозволяє розглядати його як ризик конкретної кредитної операції і як ризик кредитного портфеля, що заслуговує уваги менеджменту банку в процесі управління його діяльністю. Підсилює особливості кредитного ризику запропонована комплексна його класифікація, яка дозволяє здійснити всебічний його розгляд і розробляти дієві заходи його оптимізації.

Головною складовою розвитку банківських установ як в сприятливих так і в кризових умовах є ефективна система управління фінансовими ризиками, яка включає етапи ідентифікації, оцінки, планування, зниження рівня ризиковості за центрами відповідальності, яка передбачає здійснення відповідних змін облікової політики, корпоративного управління в банку.

Результатом запропонованих змін може стати не лише зменшення розміру кредитних ризиків, а й оптимізація продуктового ряду банку та підвищення його прибутковості.

Досліджуючи розвиток банківської системи України в 2020-2022 роках, констатуємо, що на сучасному етапі спостерігається низхідна траєкторія її розвитку, яка характеризується скороченням загальної чисельності банків, консолідації та концентрації активів і капіталу.

Навіть під час війни вітчизняні банки надавали нові кредити, однак таке кредитування мало свої особливості. Попит населення та бізнесу на кредитні ресурси значно послабився, збільшення фінансування потребували лише окремі підприємства та окремі галузі, зокрема сільське господарство. Враховуючи це, у 2022 році чисті гривневі кредити бізнесу в платоспроможних банках зросли на 0,5%, а у доларовому еквіваленті знизилися на 23,9%. Корпоративний кредитний портфель зростав в першу чергу у державних банках (включаючи ПриватБанк), першочергово завдяки кредитам для сільського господарства. Державні корпорації були активними позичальниками.

Протягом 2020-2022 років банківськими установами України забезпечено дотримання усіх нормативів, що свідчить про досить помірний рівень кредитного ризику, який не створює загроз банківській системі й перебуває під контролем як НБУ, так і самих банків.

АТ «АКЦЕНТ–БАНК» належить до переліку системно важливих банків. Основними видами його діяльності є відкриття і ведення рахунків клієнтів в національній та іноземній валютах, здійснення розрахунково-касового обслуговування, залучення депозитів, надання кредитів і гарантій, проведення операцій із цінними паперами та іноземною валютою. В 2020-2022 роках активи, зобов'язання та капітал банку мали позитивну тенденцію до зростання. Результатом фінансово-господарської діяльності Банку був прибуток, який в 2022 році склав 202,6 млн грн, а в порівнянні з 2021 роком його величина скоротилася на 624,1 млн грн.

Оцінюючи ефективність кредитних операцій «А-банку», варто відмітити, що в структурі його кредитного портфеля кредити та заборгованість фізичних осіб становлять $\frac{3}{4}$ обсягу, а кредити та заборгованість юридичних осіб – $\frac{1}{4}$ структури кредитного портфеля. В динаміці також спостерігаємо скорочення обсягів кредитування «А-банком» юридичних осіб. Найсприятливішим в плані розвитку кредитної діяльності для АТ «Акцент – Банк» був 2021 рік в якому кредитний портфель був найбільшим. Аналізуючи кредитний портфель АТ «Акцент – Банк» в розрізі валют слід відмітити, що кредитування фізичних осіб здійснюється переважно в національній валюті, а юридичні особи мають кредити та заборгованість переважно в іноземній валюті. Основними напрямками кредитування фізичних осіб в 2020-2022 роках є кредитні картки та споживчі кредити. Другим за обсягами кредитування фізичних осіб є споживче кредитування. На кінець 2022 року зобов'язання з надання кредитів по АТ «АКЦЕНТ – БАНК» склали 4 млрд 966,1 млн грн за кредитами стандарт - 1-б рівня ризиковості , 8,5млн грн – за кредитами 79- підвищеного рівня ризиковості. Для відшкодування можливих втрат «А-банк» сформував резерви загальним обсягом 9 млн грн (практично під зобов'язання підвищеного рівня ризиковості). Війна в Україні переломила тенденцію до поступового скорочення частки непрацюючих кредитів (NPL), яка тривала з 2018 року. Станом на початок 2023 року в АТ «АКЦЕНТ – БАНК» обсяг непрацюючих кредитів банку склав 3899 млн грн. Слід зазначити, що упродовж 2020-2022 років простежується дотримання АТ «АКЦЕНТ – БАНК» усіх нормативів кредитного ризику, що вказує на досить помірний його рівень, який не створює великих загроз Банку та перебуває під його контролем та контролем регулятора.

Таким чином, з метою ефективного управління кредитним ризиком пропонується АТ «АКЦЕНТ – БАНК» здійснювати постійний ефективний контроль за самими кредитними ризиками, проводити об'єктивну оцінку та забезпечувати можливості вчасного попередження появи кредитних ризиків,

мінімізацію збитків від ведення кредитної діяльності та підтримувати фінансову стійкість та стабільність банку. Основними принципами ефективного управління кредитним ризиком АТ «АКЦЕНТ – БАНК» мають бути стратегічна спрямованість, ефективна та системна оцінка, адаптивність та гнучкість, відповідність критеріям кредитування, сумісність, незалежність та неперервність оцінки в поєднанні з систематичним контролем за кредитними ризиками кожної окремої операції тощо.

Світовий досвід мінімізації або повного уникнення кредитного ризику акцентує увагу на здійсненні ретельної перевірки кредитної історії кожного нового клієнта, побудові довгострокових і надійних відносин з клієнтом, встановленні кредитних лімітів, чіткості умов кредитування за договорами кредитування, страхуванні кредитних ризиків, використанні факторингу.

Для впровадження та реалізації запропонованих підходів із врахуванням світового досвіду необхідно постійно та ґрунтовно доопрацьовувати нормативну-правову базу діяльності банківської системи України, впроваджувати гнучку та адаптивну кредитну політику як на рівні країни, так і на рівні окремого комерційного банку, запровадити єдину інформаційну базу оцінки платоспроможності позичальників; розробляти та реалізовувати ефективну кадрову політику в банку; забезпечувати незалежну, неперервну та системну оцінку кредитних ризиків в контексті забезпечення належного рівня фінансової стабільності банку.

З метою зниження кредитних ризиків банки мають використовувати різноманітні прийоми та заходи захисту, такі як диверсифікацію, лімітування, страхування, розподіл ризиків тощо, що забезпечать належні умови для високоефективної роботи банківської установи через чітку регламентацію методики управління кредитним ризиком і раціональне надання кредитних ресурсів.

Список використаних джерел

1. АТ «Акцент – Банк». [Електронний ресурс]. Офіційний сайт. - Режим доступу: <https://a-bank.com.ua/about/general> (дата звернення: 08.02.2023).
2. Бобиль В.В. Ідентифікація, оцінка, планування та зниження фінансових ризиків за центрами відповідальності банку / В. В. Бобиль // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». - 2016. - № 13. – с. 121-129.
3. Бондарчук М. К., Алексєєв І. В., Кльоба Л. Г. Банківська система : навч. Посіб / М. К. Бондарчук, І. В. Алексєєв, Л. Г. Кльоба. - Львів : Ліга-Прес, 2017. - 246 с
4. Вовчак О.Д. Поняття кредитного ризику в банківській системі України // О. Д. Вовчак, М. П. Онуфрієнко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 8. – С. 171-174.
5. Гаряга Л. О. Кредитний ризик: ідентифікація, класифікація та методи оцінки / Л. О. Гаряга // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – Суми: УАБС НБУ. - 2016. – Т.17. – С. 318-329.
6. Гладинець Н. Ю. Кредитний ризик комерційних банків та методи його мінімізації / Н. Ю. Гладинець, С. П. Хланта // Економіка та суспільство : електронний науковий фаховий журнал. – Мукачеве. - 2017. - № 13. - С. 1060-1064.
7. Грудзевич У. Я. Аналіз ліквідності та прибутковості банківської системи України в умовах воєнного стану [Електронний ресурс]/ У. Я. Грудзевич, Н. П. Дребот // Економіка та суспільство. - 2023. - Випуск № 48. - Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2277>

8. Дзюблюк О. В. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку : монографія / О. В. Дзюблюк, Л. М. Прийдун. - Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2015. - 295 с.
9. Затворницький К. С. Управління ризиками кредитного портфеля банку: теорія і практика / К. С. Затворницький // Вісник Університету банківської справи. - 2019. - № 1 (34). – С. 70-77.
10. Інтегрована система управління ризиками банку : монографія / Н.П. Шульга, В.І. Міщенко, Л.Л. Анісімова та ін. ; за заг. ред. Н.П. Шульги. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 440 с
11. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. / За ред. В. В. Вітлінського. – К. : Знання, КОО, 2000. – 251 с.
12. Лінтур І. В. Напрямки дослідження ризиковості кредитних операцій в банківському бізнесі [Електронний ресурс]/ І. В. Лінтур, С. С. Ковач// Економіка та суспільство. - 2021. – Вип. 25. - Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/244/232> (дата звернення: 10.05.2023)
13. Лобанов А. А. Енциклопедія фінансового ризик-менеджменту / А. А. Лобанов, А. В.Чугунов. - Київ : Знання, 2003. - 786 с.
14. Мороз Н. В. Сутність, причини виникнення та класифікація кредитного ризику банку / Н. В. Мороз, Т. О. Селецька // Бізнес інформ. - 2019. - №7. - С. 272-278.
15. Національний банк України [Електронний ресурс]. Офіційний сайт. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 22.05.2023)
16. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016р. № 351. Дата оновлення: 30.12.2022. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 12.03.2023).

17. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ № 64 від 11.06.2018р. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 12.03.2023).

18. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000 р. №2121-III. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 18.03.2023).

19. Просович О. П. Ідентифікація та оцінка кредитного ризику комерційних банків / О. П. Просович, К. В. Процак // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління. - Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. - № 873. - С. 88-96.

20. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс: Рішення правління НБУ від 15.12.2017 № 803-рш. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text> (дата звернення: 21.03.2023).

21. Рац О. М. Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / О. М. Рац // ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО, 2023. - Випуск 47. - Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/29043/1/Rats.pdf> (дата звернення: 05.06.2023).

22. Садчикова І. Оцінка кредитного ризику комерційного банку в умовах коронакризи / І. Садчикова, А. Онопрієнко // Проблеми і перспективи економіки та управління. - 2022. - № 2(30). – С. 115-124.

23. Сукач О. М. Мінімізація ризиків як інструмент забезпечення безпеки банку / О. М.Сукач // Modern Economic. - 2020. - № 22. - С. 90-94.

24. Principles for the Management of Credit Risk. Consultative paper issued by the Basel Committee on Banking Supervision // Issued for comment by

30 November 1999. - Basel, July 1999. – Режим доступа: <https://www.bis.org/publ/bcbs54.pdf> (дата звернення: 27.05.2023)

25. Saunders A., Allen L. Credit Risk Measurement: New Approaches to Value at Risk and Other Paradigms // 2nd ed. New York : John Wiley&Sons, Inc., 2002. - 320 p. (дата звернення: 19.05.2023)

26. Shkarlet S. Determinants of the financial services market functioning in the era of the informational economy development / S. Shkarlet, M. Dubyna, O. Zhuk // Baltic Journal of Economic Studies, 2018, - № 4(3). – P. 349–357. – Режим доступа: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-349-357> (дата звернення: 05.06.2023)

ДОДАТКИ